

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 lutego 2021 roku

Sąd Okręgowy w Poznaniu, Wydział II Cywilny – Odwoławczy

w składzie następującym:

Sędzia Marcin Miczke (Przewodniczący)

Sędzia Rafał Kubiak

Sędzia del. Katarzyna Sokólska (sprawozdawca)

po rozpoznaniu w dniu 9 lutego 2021 roku w Poznaniu

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa M. B.

przeciwko (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W.

przy udziale Prokuratora Prokuratury Rejonowej w O.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności

na skutek apelacji wniesionej przez powódkę

od wyroku Sądu Rejonowego w Obornikach z dnia 16 grudnia 2019 roku

sygnatura akt I C 1168/18

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1. w ten sposób, że pozbawia wykonalności w części tytuł wykonawczy w postaci nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Obornikach z dnia 6 grudnia 2004 r. w sprawie o sygnaturze akt I Nc 25/04, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności przez ten Sąd postanowieniem z dnia 18 lutego 2005 r., to jest w zakresie obowiązku zapłaty odsetek umownych w wysokości 80% w skali roku od kwoty 4.700 zł od dnia 2 grudnia 2004 r. do dnia zapłaty, w części przekraczającej odsetki maksymalne za opóźnienie obowiązujące od dnia 20 lutego 2006 r., w zakresie tych odsetek umownych, które pozostały do wyegzekwowania na dzień 23 maja 2017 r. w kwocie 9.673,24 zł, a w pozostałym zakresie oddala powództwo;

II. oddala apelację w pozostałym zakresie;

III. nie obciąża powódki kosztami postępowania apelacyjnego pozwanej.

Rafał Kubiak Marcin Miczke Katarzyna Sokólska

UZASADNIENIE

Pozwem wniesionym w dniu 13 grudnia 2016 r. powódka M. B. domagała się pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w postaci nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 6 grudnia 2004 r. wydanego w sprawie I Nc 25/04 przez Sąd Rejonowy w Obornikach i zaopatrzonego w klauzulę wykonalności w dniu 18 lutego 2005 r. w części, tj. w zakresie odsetek umownych od kwoty 4.700 zł w wysokości 80 % w skali roku od dnia 2 grudnia

2004 r. do dnia zapłaty w części przenoszącej odsetki maksymalne, a ponadto zasądzenia zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych. W pozwie powódka domagała się ponadto udzielenia zabezpieczenia roszczenia poprzez zawieszenie postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez Komornika Sądowego M. W. (1) pod sygn. akt KM 6819/16 do czasu prawomocnego zakończenia postępowania.

Postanowieniem z dnia 20 stycznia 2017 r. Sąd Rejonowy w Obornikach oddalił wniosek powódki o udzielenie zabezpieczenia (k. 24-25).

Postanowieniem z dnia 23 maja 2017 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w Obornikach z 20 stycznia 2017 r. w ten sposób, że zabezpieczył roszczenie powódki poprzez zawieszenie postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez Komornika Sądowego (...)M. W. (2) pod sygn. akt Km 6819/16.

Wyrokiem z dnia 7 lutego 2018 r. Sąd Rejonowy w Obornikach oddalił powództwo i nie obciążył powódki kosztami procesu wyłożonymi przez pozwaną. Sąd Rejonowy stwierdził, że wejście w życie noweli kodeksu cywilnego z 2005 r. wprowadzającej instytucję odsetek maksymalnych (art. 359 § 2¹ k.c.) nie może być traktowane jako zdarzenie, o którym mowa w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., skoro stosownie do art. 5 tej ustawy nowelizującej przepisy tej ustawy stosuje się do czynności prawnych dokonanych po jej wejściu w życie, tj. po 20 lutego 2006 r.

Na skutek apelacji powódki wyrokiem z dnia 30 lipca 2018 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu uchylił powyższy wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego (k. 284). Sąd Okręgowy powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2018 r. wydaną w sprawie III CZP 107/17 (opubl. OSNC 2019 nr 2 poz. 17). W uzasadnieniu ww. uchwały Sąd Najwyższy przyjął, iż art. 5 powołanej ustawy nowelizującej nie stanowi wyczerpującej regulacji intertemporalnej, zatem należy odwołać się do art. XLIX § 3 p.w.k.c. Na tej podstawie należało stwierdzić, że zobowiązania zapłaty odsetek za opóźnienie, które stwierdzone były wcześniej tytułami wykonawczymi, w zakresie, w którym odsetki te przekraczały wysokość odsetek maksymalnych wprowadzonych ustawą z 2005 r. (art. 359 § 2¹ k.c.) wygasły, a w konsekwencji tego wejście w życie noweli kodeksu cywilnego z 2005 r. stanowiło zdarzenie, o którym mowa w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Sąd Okręgowy stwierdził ponadto, iż Sąd Rejonowy nie badał i nie poczynił żadnych ustaleń faktycznych w kwestii tego, w jakim stopniu świadczenie objęte kwestionowanym tytułem wykonawczym zostało wyegzekwowane od dłużniczki.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy - wyrokiem z dnia 16 grudnia 2019 r. Sąd Rejonowy w Obornikach oddalił powództwo (pkt 1.) oraz postanowił nie obciążać powódki kosztami procesu wyłożonymi przez pozwaną (pkt 2.)

W uzasadnieniu wyroku Sąd Rejonowy podzielił pogląd, zawarty w uchwale SN z dnia 15 marca 2018 r., podjętej w sprawie III CZP 107/17, iż wejście w życie noweli z 2005 r. wprowadzającej instytucję odsetek maksymalnych (art. 359 § 2¹ k.c.) spowodowało, iż zobowiązania zapłaty odsetek za opóźnienie, które potwierdzone były wcześniej tytułami wykonawczymi, w zakresie, w jakim odsetki te przekraczały wysokość odsetek maksymalnych, wygasły, co stanowiło zdarzenie, o którym mowa w art. 840 § 1 pkt 2) k.p.c. W ocenie Sądu Rejonowego to powódka, zgodnie z rozkładem ciężaru dowodu (art. 6 k.c.), powinna wyszczególnić, jaka część z kwoty stanowiącej niedopuszczalne odsetki została już wyegzekwowana. Zważywszy, że powódka tego nie uczyniła, powództwo zostało oddalone.

Apelację od powyższego wyroku wywiodła powódka, zaskarżając go w całości i zarzucając mu nierozpoznanie istoty sprawy, a z ostrożności także naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., sprzeczność ustaleń faktycznych, naruszenie art. 207 § 3 k.p.c, 227 k.p.c. w zw. z art. 232 k.p.c. oraz art. 5 k.c. Wskazując na powyższe zarzuty apelująca wniosła o uchylenie zaskarżonego orzeczenia, ewentualnie o jego zmianę poprzez uwzględnienie powództwa w całości.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja była zasadna w części, w jakiej dotyczyła należności jeszcze nie wyegzekwowanych.

Dokonane przez Sąd Rejonowy ustalenia faktyczne były niepełne, ponieważ Sąd ten nie ustalił w jakim zakresie wykonalność spornego tytułu wykonawczego wygasła na skutek przymusowego wyegzekwowania świadczenia, mimo iż miał wiedzę o dokonywanych wpłatach. Powódka wykazała, że sporny tytuł wykonawczy nie odpowiadał istotnemu i rzeczywistemu stanowi rzeczy w części dotyczącej odsetek przekraczających odsetki maksymalne, a pozwana temu nie przeczyła. Pozwana nie wykazała jednak do jakiej wysokości tytuł wykonawczy został wyegzekwowany, mimo iż wywodziła z tego faktu skutki prawne, żądając oddalenia powództwa. Zważywszy, że warunkiem dopuszczalności powództwa opozycyjnego jest istnienie potencjalnej możliwości wykonania tytułu wykonawczego, w tej sytuacji szczegółowe zbadanie tej kwestii winno być dokonane przez Sąd Rejonowy z urzędu, ponieważ było niezbędne do wydania prawidłowego orzeczenia w sprawie. Tymczasem Sąd Rejonowy wskutek dokonania nieprawidłowego rozkładu ciężaru dowodu błędnie przyjął, iż to powódka winna udowodnić w jakim zakresie roszczenie objęte spornym tytułem wykonawczym zostało wyegzekwowane. Powyższe uchybienie zostało skorygowane w instancji odwoławczej.

Sąd Okręgowy ustalił, że powódka na podstawie tytułu wykonawczego w postaci nakazu zapłaty z dnia 6.12.2004 r. I Nc 25/04 z klauzulą wykonalności na dzień zawieszenia postępowania egzekucyjnego w sprawie Km 6819/16, tj. na dzień **23.05.2017 r.**, była zobowiązana zapłacić pozwanej następujące kwoty:

- należność główna 6.743,61 zł,
- odsetki umowne od kwoty 4.700 zł w wysokości 80% w skali roku od dnia 2.12.2004 do 23.05.2017 r. w wysokości **46.933,04 zł**
- odsetki ustawowe od kwoty 2.043,61 od dnia 2.12.2004 do 23.05.2017 r. w wysokości 2.892,43 zł,
- koszty procesu 1.349,90 zł.

Uwzględniając jednak orzeczenie Sądu Najwyższego (III CZP 107/17) w zakresie odsetek umownych maksymalnych obowiązujących od 20.02.2006 r. kwota odsetek umownych należnych pozwanej powinna wynieść łącznie, tj. **15.054,81 zł** i składały się na nią odsetki umowne od kwoty 4.700 zł w wysokości 80% w skali roku od dnia 2.12.2004 r. do dnia 19.02.2006 r. w kwocie 4.584,11 zł oraz odsetki maksymalne za opóźnienie od kwoty 4.700 zł w okresie od 20.02.2006 r. do 23.05.2017 r. (data zawieszenia postępowania egzekucyjnego) w wysokości 10.470,70 zł. Jednocześnie według informacji przekazanych w piśmie z dnia 25 listopada 2020 r. (k. 443) przez Komornika Sądowego M. W. (1) w sprawie Km 6819/16 do wyegzekwowania na dzień 23.05.2017 r. tytułem odsetek umownych pozostała kwota 9.673,24 zł.

Odnosząc się zatem do kwestii możliwości wykonania tytułu wykonawczego objętego żądaniem pozwu, należy wskazać, że wykonalność tego tytułu wygasła w części. Nie budzi wątpliwości, że w sprawach egzekucyjnych prowadzonych przeciwko powódce, w tym również w ostatnim postępowaniu w sprawie Km 6819/16, odsetki umowne były egzekwowane w wysokości wynikającej z treści nakazu zapłaty w sprawie I Nc 25/04, a więc w wysokości 80% w skali roku. Wyegzekwowane od powódki kwoty z tego tytułu przekroczyły zatem wielkość należnych pozwanej odsetek maksymalnych. Jednocześnie wedle informacji przekazanych w piśmie z dnia 25 listopada 2020 r. (k. 443) przez Komornika Sądowego M. W. (1) w sprawie Km 6819/16 do wyegzekwowania na dzień 23.05.2017 r. tytułem odsetek umownych pozostała kwota 9.673,24 zł. W zaistniałej sytuacji ta właśnie kwota oznacza zakres potencjalnej możliwości wykonania tytułu wykonawczego.

Trafny okazał się zarzut naruszenia art. 227 k.p.c. w zw. z art. 232 k.p.c. Nadto Sąd Okręgowy w ramach dokonywanego z urzędu badania prawa materialnego dostrzegł naruszenie przez Sąd Rejonowy art. 6 k.c. poprzez niewłaściwe przyjęcie rozkładu ciężaru dowodu. Uprawnione jest łączne rozpoznanie tych naruszeń, albowiem pozostają ze sobą w związku.

Przepis art. 232 k.p.c. reguluje procesowy ciężar dowodu, zgodnie z którym strony są obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne; ponadto sąd może dopuścić dowód niewskazany przez stronę. Przepis ten *expressis verbis* wskazuje, że regułą jest, iż to strony, a nie sąd są obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne. Nałożenie tego ciężaru na strony oznacza przyjęcie przez proces cywilny kontradyktoryjnego modelu. Z kolei zgodnie z art. 6 k.c. ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Jego adresatem jest więc przede wszystkim sąd stosujący prawo materialne w sporze między stronami oceniając kto ponosi negatywne skutki związane z nieudowodnieniem określonego faktu. Norma ta służy też stronom do ustalenia, jakie fakty powód zobowiązany jest udowodnić na poparcie swoich żądań, a jakich faktów powinien dowodzić pozwany broniąc się przed jego żądaniami. O tym zaś, co strona powinna udowodnić w konkretnym procesie decydują przede wszystkim: przedmiot sporu, prawo materialne regulujące określone stosunki prawne i prawo procesowe normujące zasady postępowania dowodowego, w tym domniemania faktyczne i prawne (S. Dmowski [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, KC Komentarz, t. I, wyd. 2011, s. 61, por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2009 r. IV CSK 71/09). Wskazać w tym miejscu trzeba, że możliwość dopuszczenia przez Sąd dowodu niewskazanego przez strony nie ma na celu zastąpienie inicjatywy stron, lecz zapewnienie możliwości wydania prawidłowego rozstrzygnięcia. Sąd ma obowiązek zbadać wystąpienie okoliczności istotnych z punktu widzenia rozstrzygnięcia, nawet jeżeli strony nie podejmują żadnej aktywności w tym zakresie. W takiej sytuacji nie zachodzi podstawa do wyciągnięcia negatywnych konsekwencji procesowych wynikających z zaniechania inicjatywy dowodowej wobec strony na której spoczywał ciężar wykazania określonego faktu.

W sprawach z powództwa z art. 840 k.p.c. przedmiotem sporu jest wykonalność tytułu wykonawczego. Zgodnie z art. 840 § 1 pkt 2 alt. 1 k.p.c. dłużnik może żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub w części albo ograniczenia, jeżeli po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane. Należy przy tym podkreślić, że istotą powództwa opozycyjnego jest wykazanie, że tytuł wykonawczy nie odpowiada istotnemu i rzeczywistemu stanowi rzeczy.

Rolą powódki w niniejszej sprawie było zatem wykazanie, że zaistniało zdarzenie, z powodu którego zawarte w kwestionowanym tytule zobowiązanie w całości bądź w części wygasło. Powódka niewątpliwie wykazała takie zdarzenie – nie było bowiem sporne, że wejście w życie noweli kodeksu cywilnego z 2005 r. wprowadzającej instytucję odsetek maksymalnych (art. 359 § 2¹ k.c.) z dnia 20 lutego 2006 r. spowodowało wygaśnięcie zobowiązania zapłaty odsetek za opóźnienie, które stwierdzone były wcześniej tytułami wykonawczymi, w zakresie, w którym odsetki te przekraczały wysokość odsetek maksymalnych. Jednocześnie powódka oznaczyła w pozwie wartość przedmiotu sporu na kwotę 36.343 zł. Z przedstawionych w pozwie wyjaśnień wynika, że podana kwota stanowi pełną różnicę pomiędzy dochodzonymi przez pozwaną odsetkami w wysokości 80% w stosunku rocznym od kwoty należności głównej 4.700 zł (na dzień sporządzenia pozwu to 48.550,36 zł), a dopuszczalnymi odsetkami maksymalnymi (na dzień sporządzenia pozwu to 12.207,40 zł).

W tej sytuacji, to na pozwanej spoczywał ciężar wykazania, że powołane przez powódkę zdarzenie nie zaszło, bądź spowodowało wygaśnięcie zobowiązania w innym, węższym zakresie niż określony wyżej. Zaprezentowana w uzasadnieniu Sądu Rejonowego teza, jakoby to na stronie powodowej spoczywał ciężar wykazania w jakim zakresie roszczenie objęte spornym tytułem wykonawczym zostało wyegzekwowane, nie jest zatem prawidłowa. Nadto wskazać trzeba, że to wierzyciel ma odpowiednie narzędzia dla udowodnienia, że należność wyegzekwował. Postępowanie egzekucyjne zmierzające do wykonania tytułu wykonawczego prowadzone było z wniosku pozwanej, zatem z łatwością powinna znać wyegzekwowane z tego tytułu kwoty.

Pozwana tego rodzaju okoliczności jednak nie wykazała. Co więcej, trzeba podkreślić, że pozwana w postępowaniu ponownym nie zajęła żadnego stanowiska w sprawie, mimo iż została do tego zobowiązana przez Przewodniczącą; pozwana przesłała jedynie tabele z rozliczeniem wpłat dokonanych po wydaniu tytułu wykonawczego (k. 303, 305, 309). Działanie profesjonalnego pełnomocnika polegające na przesłaniu danych tabelarycznych bez ich jakiegokolwiek interpretacji nie można uznać za zajęcie stanowiska w sprawie. W istocie bowiem pełnomocnik pozwanej nie dokonał

nawet interpretacji własnych wewnętrznych dokumentów finansowych pozwanej przerzucając na Sąd konieczność kalkulacji stanu zadłużenia powódki.

Zaznaczyć w tym miejscu trzeba, że w okolicznościach niniejszej sprawy brak wykazania przez pozwaną wielkości wyegzekwowanych w postępowaniu egzekucyjnym kwot nie może być rozpatrywany w świetle art. 230 k.p.c, lecz powoduje konieczność badania tej kwestii przez Sąd z urzędu.

Zgodnie z utrwalonym poglądem wytoczenie powództwa opozycyjnego z art. 840 k.p.c. może być wytoczone tylko pod warunkiem, że istnieje potencjalna możliwość wykonania tytułu wykonawczego w całości lub w określonej jego części. Dłużnik traci możliwość wytoczenia powództwa opozycyjnego z chwilą wyegzekwowania świadczenia objętego tytułem wykonawczym w całości lub w określonej części w odniesieniu do już wyegzekwowanego świadczenia (zob. uzasadnienie post. SN z 30.5.2014 r., II CSK 679/13, Legalis; wyr. SA w Gdańsku z 8.3.2019 r., V ACa 617/18, Legalis, wyrok SN z 17.11.1988, I CR 255/88, opubl. Legalis). Powództwo to jest więc niedopuszczalne w części, w której wykonalność tytułu wykonawczego wygasła na skutek jego zrealizowania. Jednocześnie w doktrynie wskazuje się, że gdy tytuł wykonawczy został wykonany, dłużnik może domagać się zwrotu wyegzekwowanego świadczenia i ewentualnie naprawienia wyrządzonej szkody (por. T. Szancilo (red.) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Tom II, 2019, Legalis, uwaga 9 do art. 840 k.p.c. i powołana tam literatura). Dodatkowo wskazać trzeba, że wyrok wydany na skutek uwzględnienia powództwa opozycyjnego ma charakter konstytutywny. Jeżeli zatem zostanie ustalone, że tytuł wykonawczy został częściowo wykonany, to rzeczą Sądu będzie ustalenie w jakim zakresie wykonalność tego tytułu wygasła, czego w niniejszej sprawie Sąd Rejonowy zaniechał.

W niniejszej sprawie powódka domagała się pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w postaci nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Obornikach z dnia 6.12.2004 r. I Nc 25/04 w części dotyczącej odsetek umownych przekraczających po 20.02.2006 r. odsetki maksymalne, wskazując jako wartość przedmiotu sporu kwotę 36.343 zł. Niemniej jednak w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przez Komornika Sądowego M. W. (1) pod sygn. akt Km 6819/16 (na skutek przekazania sprawy Km 1553/16 przez Komornika Sądowego G. W.) doszło do wyegzekwowania części kwestionowanych przez powódkę odsetek. Do wyegzekwowania na dzień zawieszenia postępowania egzekucyjnego pozostała kwota 9.673,24 zł. W tej sytuacji powództwo nie mogło zostać uwzględnione w całości, a jedynie w takim zakresie, w jakim wykonalność tytułu egzekucyjnego jeszcze nie wygasła, a więc w części dotyczącej kwoty 9.673,24 zł, o czym Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. jak w pkt I. sentencji. W pozostałym zakresie apelacja powódki podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. jak w pkt II. sentencji.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. jak w pkt III. sentencji. Powódka wygrała sprawę jedynie w 26,62 % jednakże zważywszy na okoliczności sprawy, jej przebieg oraz sytuację materialną powódki, która spłaciła pozwanej kwotę znacznie przekraczającą wielkość zaciągniętego zobowiązania, a mimo to w dalszym ciągu egzekwowane są od niej kolejne należności, Sąd Okręgowy postanowił o nieobciążeniu powódki kosztami postępowania apelacyjnego.

Rafał Kubiak Marcin Miczke Katarzyna Sokólska